

Vaststelling van de hoofdstukken 1 en 6 van de Invoeringswet Boek 2 nieuw B.W.

Vaststelling van de hoofdstukken 2, 3, 4 en 5 van de Invoeringswet Boek 2 nieuw B.W.

VERSLAG VAN EEN MONDELING OVERLEG,
TEVENS EINDVERSLAG

Nr. 9

De Commissie voor Justitie, in welke handen de onderhavige wetsontwerpen zijn gesteld, heeft in de memorie van antwoord aanleiding gezien tot een mondeling overleg met de Minister van Justitie, zulks aan de hand van een aantal vraagpunten.

De Minister heeft zich hiertoe gaarne bereid verklaard.

Het overleg is op 27 februari en 6 maart 1974 gehouden. Hierbij was de Minister vergezeld van de heren mrs. B. C. de Die en P. Neleman van de Stafafdeling Wetgeving Nieuw Burgerlijk Wetboek.

De commissie heeft de eer omtrent dit mondeling overleg als volgt verslag uit te brengen.

Vraagpunt 1. *Is de in Boek 2 gevolgde systematiek op aanvaardbare wijze uitgewerkt? (Zie voorlopig verslag blz. 2 en memorie van antwoord blz. 1/2 sub „Systematiek”).*

De commissie onderschrijft het standpunt van de Minister dat men bepalingen die aan slechts twee soorten rechtspersonen gemeen zijn niet in de algemene titel moet opnemen maar in de bijzondere titels moet laten staan. Wel moet men dan zorgen dat, wat de redactie betreft, onnodige verschillen achterwege blijven. Voorts moet men zich telkens afvragen of een bepaling welke uitsluitend in een of enkele bijzondere titels voorkomt, bijvoorbeeld omdat die bepaling daar het meest voor de hand ligt, niet ook elders thuishoort. Voor het eerste verwijst de commissie naar de artikelen 2.3.2.8 en 2.3A.2.7, in beide gevallen met name lid 1, waarvan de inhoud praktisch gelijk is terwijl de redactie verschilt, en voor het laatste naar een opmerking van *Th. A. M. Bruineman* in WPNR 5233, die geneigd is artikel 2.3.6.11 onder de algemene bepalingen op te nemen, omdat ook bij andere rechtspersonen dan naamloze vennootschappen belang kan bestaan bij een behoorlijke bewaring van de boeken en bescheiden nadat vereffening heeft plaatsgehad.

De Minister antwoordt dat in de titels 2.3 en 2.3A – betreffende naamloze vennootschappen en besloten vennootschappen – een vrij groot aantal redactiever verschillen door zakelijke verschillen wordt gerechtvaardigd maar dat ook enige onnodige redactiever verschillen in die titels voorkomen. Hoewel dit laatste nog niet betekent dat deze redacties onduidelijk zijn is hij van plan het wetsontwerp betreffende vruchtgebruik van en pandrecht op aandelen, dat binnen afzienbare tijd zal worden ingediend, aan te grijpen om enkele onnodige redactiever verschillen weg te werken. Andere onnodige verschillen kunnen nog bij het ontwerp van de Invoeringswet zelf worden weggenomen. En wat het andere punt betreft, meer in het bijzonder de opmerking van *Bruineman*, is de Minister van oordeel dat inderdaad onderzocht moet worden, of en op welke wijze artikel 2.1.11 kan worden aangevuld met een regeling betreffende het bewaren van boeken en bescheiden nadat vereffening heeft plaatsgehad, welk onderzoek hij toezegt te zullen verrichten. Overigens zal de materie van het onderhavige vraagpunt de voortdurende aandacht van de Minister hebben.

Vraagpunt 2. *Behoort de derdenbescherming bij een verplichte inschrijving niet nauwkeuriger te worden omschreven? (Zie voorlopig verslag blz. 2 en memorie van antwoord blz. 2 sub „Derdenbescherming bij een verplichte inschrijving”).*

De commissie vindt vooralsnog het standpunt van de Minister niet helemaal overtuigend. Zij blijft zich derhalve afvragen of niet alle bepalingen welke betrekking hebben op derdenbescherming bij een verplichte inschrijving beperkt moeten worden tot derden die rechten willen geldend maken op grond van rechtsbetrekkingen waarvan het ontstaan kan zijn beïnvloed door de afwezigheid, de onjuistheid of de onvolledigheid van de betreffende inschrijving. Evenals bij artikel 31 van de Handelsregisterwet behoort ook bij de artikelen 2.1.4a, 2.2.1.5 lid 4 en 2.4.4 lid 3 die beperking te gelden terwijl voorts in het huwelijksgoederenrecht (artikelen 86 lid 3, 90 lid 2, 112, 116 lid 1 en 120 lid 2 Boek 1 B.W.) die beperking eveneens zinvol is. Maar waarom wordt dit dan niet in de wets teksten zelf tot uitdrukking gebracht? Waarom laat men deze wets teksten een ruimer gebied bestrijken dan door de wetgever wordt bedoeld?

De Minister acht opnemng van de bewuste beperking niet noodzakelijk. Dit geldt in de eerste plaats voor artikel 31 van de Handelsregisterwet. Met betrekking tot dat artikel heeft de Hoge Raad deze beperking aangenomen op grond van de functie van het handelsregister en de strekking van de Handelsregisterwet (arrest van 18 juni 1952, N.J. 1953, 530). Wanneer men voor ogen houdt dat het verenigingenregister en het stichtingenregister in het maatschappelijk verkeer eenzelfde functie vervullen als het handelsregister, ligt het wel erg voor de hand de daarop betrekking hebbende bepalingen op dezelfde wijze uit te leggen. Daar komt nog bij dat, als men de bewuste beperking in het ontwerp zou opnemen, men dit ook elders – bijvoorbeeld in het huwelijksgoederenrecht – zou moeten doen, omdat men anders a contrario-redeneringen in de hand werkt. Het ontwerp is geen geschikte gelegenheid om een dergelijke ingrijpende onderneming, waarvoor men een weldoordacht systeem zou moeten opzetten, ten aanzien van uiteenlopende gevallen verantwoord uit te voeren. Het zou ook niet gemakkelijk zijn een formulering te vinden die voor alle gevallen bevredigend werkt. De formulering van de Hoge Raad – waarbij de commissie zich aansluit – zou als wettelijk criterium niet goed bruikbaar zijn, want blijkens de literatuur geeft zij niet in alle gevallen een duidelijk antwoord. Onder deze omstandigheden lijkt het beter erop te vertrouwen dat de rechtspraak, uitgaande van de maatschappelijke functie van de betreffende registers en de omstandigheden van het concrete geval, de juiste beperking zal hanteren.

Vanuit de commissie wordt opgemerkt dat, als de formulering van de Hoge Raad in een aantal gevallen geen duidelijk antwoord geeft, dit juist reden zou moeten zijn voor een voorzichtig geformuleerde wettelijke beperking. Anderzijds heeft men begrip voor de argumentatie van de Minister: inderdaad heeft een wettelijke aanpak, evenals trouwens een aanpak „via de toelichting”, behalve voordelen ook nadelen en het zou wel eens kunnen zijn dat voorlopig de nadelen overheersen.

Vraagpunt 3. *Moet Boek 2 niet beginnen met een bepaling waarin de wetgever zegt wat volgens hem een „rechtspersoon” is? (Zie voorlopig verslag blz. 2 en memorie van antwoord blz. 2/3 sub „Het begrip rechtspersoon”).*

De commissie acht een nadere toelichting op het standpunt van de Minister gewenst.

De Minister merkt op dat aan een wettelijke definitie van het begrip „rechtspersoon” geen behoefte bestaat en dat het geven van een definitie aan de wetenschap behoort te worden overgelaten. Het gaat hier om een begrip dat in hetzelfde vlak ligt als de begrippen „zakelijk recht” en „verbintenis”, waarvoor evenmin een definitie is opgenomen, niet in Boek 5 en niet in Boek 6. Het systeem van Boek 2 zou uitsluitend een definitie toelaten in de geest van: „een rechtspersoon is een lichaam dat in Boek 2 als rechtspersoon wordt aangemerkt” en hieraan heeft niemand behoefte. Zou men een ruimere definitie

opnemen, in de zin van een samenvattende omschrijving van de kenmerken van de lichamen die de wetgever als rechtspersoon bestempelt, dan zou men ten onrechte het gesloten systeem van Boek 2 openbreken, iets wat in strijd zou zijn met een van de meest fundamentele uitgangspunten welke aan Boek 2 ten grondslag liggen.

Vraagpunt 4. *Wat wordt precies de rechtspositie van de bedrijfsverenigingen, het Gemeenschappelijk Administratiekantoor en de Gemeenschappelijke Medische Dienst? (Zie voorlopig verslag blz. 2 en memorie van antwoord blz. 3 sub „Artikel 2.1.1”).*

Vanuit de commissie rijst de vraag, welke betekenis moet worden toegekend aan wat de Minister op blz. 3 rechterkolom memorie van antwoord heeft gesteld, in het bijzonder aan zijn opmerking dat andere gevolgen dan daar zijn aangegeven niet zijn beoogd. Meer concreet rijst de vraag of uit het feit dat de bedrijfsverenigingen, het Gemeenschappelijk Administratiekantoor en de Gemeenschappelijke Medische Dienst als „publiekrechtelijke rechtspersonen” aan bijzondere regels zijn onderworpen moet worden afgeleid:

a. dat het personeel van bedoelde lichamen voortaan onder de Ambtenarenwet en onder de Algemene Burgerlijke Pensioenwet valt (vergelijk het begrip „ambtenaar” van deze wetten);

b. dat bedoelde lichamen het normale arbeidsrecht, zoals dat is neergelegd in het Burgerlijk Wetboek, in het Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen en in de Wet op de Loonvorming, voortaan niet meer hoeven toe te passen (vergelijk het begrip „publiekrechtelijk lichaam” in de artikelen 1637z respectievelijk 2 lid 1 sub a en nog eens 2 lid 1 sub a);

c. dat bedoelde lichamen voortaan onder toezicht van de Algemene Rekenkamer staan;

d. dat er een wijziging intreedt in de aansprakelijkheid van bedoelde lichamen en van hun bestuurders en in de positie die deze lichamen, ook ten opzichte van de overheid, in het rechtsverkeer innemen.

In elk geval lijkt bedoelde passage in zoverre misleidend dat de bedrijfsverenigingen, het Gemeenschappelijk Administratiekantoor en de Gemeenschappelijke Medische Dienst als „publiekrechtelijke rechtspersonen” geen echte ondernemingsraden in stand kunnen houden (vergelijk het begrip „ondernemer” in artikel 1 lid 1 sub d van de Wet op de ondernemingsraden).

De Minister antwoordt dat bedoelde passage een zeer eenvoudige strekking heeft: de bedrijfsverenigingen, het Gemeenschappelijk Administratiekantoor en de Gemeenschappelijke Medische Dienst zullen, evenals onder het huidige recht, qua organisatie en inrichting beheerst worden door de Organisatiewet Sociale Verzekering en, behoudens artikel 2.1.4, niet aan Boek 2 onderworpen zijn. Dit zijn dus de enige gevolgen van de wijzigingen waaraan die passage aandacht besteedt. Andere gevolgen zijn niet beoogd en zullen ook niet intreden. De hierboven geformuleerde vraag wordt in haar verschillende onderdelen als volgt beantwoord:

Ad a. Dit onderdeel wordt ontkennend beantwoord: de Ambtenarenwet bevat een uitdrukkelijke uitzonderingsbepaling (artikel 2 lid 1 sub g) en wat de Algemene Burgerlijke Pensioenwet betreft is een soortgelijke bepaling opgenomen in het uitvoerings-K.B. van 12 januari 1966 *Stb.* 8 (artikel 1 aanhef en sub h).

Ad b. Naar aanleiding van dit onderdeel wordt opgemerkt dat men zich af kan vragen of niet minstens de bedrijfsverenigingen ook thans reeds als „publiekrechtelijke lichamen” moeten worden aangemerkt en of er in zoverre wel iets verandert en wordt voorts verwezen naar de artikelen 27, 43 en 44 van de Organisatiewet Sociale Verzekering betreffende het tot stand komen van de lonen en andere arbeidsvoorwaarden bij de bedrijfsverenigingen, het Gemeenschappelijk Administratiekantoor en de Gemeenschappelijke Medische Dienst. Dit

onderdeel zal nog nader worden bekeken: zonodig zal er een wettelijke voorziening worden voorgesteld ter vermindering van niet-beoogde consequenties.

Ad c. Dit onderdeel wordt ontkennend beantwoord: blijkens artikel 89a van de Comptabiliteitswet zijn de afzonderlijke rechtspersonen, ongeacht de vraag of zij een publiekrechtelijk dan wel een privaatrechtelijk karakter hebben, alleen aan het toezicht van de Algemene Rekenkamer onderworpen indien de wet dat bepaalt, iets wat in casu niet het geval is.

Ad d. Dit onderdeel wordt eveneens ontkennend beantwoord: er is geen enkele reden om aan te nemen dat een wijziging als hier bedoeld verwacht moet worden.

Met betrekking tot de vraag of de bedrijfsverenigingen, het Gemeenschappelijk Administratiekantoor en de Gemeenschappelijke Medische Dienst als „publiekrechtelijke rechtspersonen” echte ondernemingsraden in stand kunnen houden wordt nog opgemerkt dat ook het eventueel niet bestaan van een verplichting daartoe de mogelijkheid onverlet laat.

Vraagpunt 5. *Behoren niet alle privaatrechtelijke rechtspersonen op gelijke wijze in artikel 2.1.3 te worden behandeld? (Zie voorlopig verslag blz. 3 en memorie van antwoord blz. 4 sub „Artikel 2.1.3”)*

De commissie vindt vooralsnog het betoog van de Minister niet helemaal overtuigend. Nu inmiddels het Voorontwerp van Boek 7 is verschenen en hierin de „openbare vennootschap” – welke onder meer de vennootschap onder firma en de commanditaire vennootschap omvat (vergelijk artikel 7.13.2.1 respectievelijk artikel 7.13.3.1) – als rechtspersoon wordt aangemerkt (vergelijk artikel 7.13.1.2 lid 2) kan de commissie het door haar aan de orde gestelde probleem als volgt toelichten. Het zou de duidelijkheid ten goede komen wanneer men artikel 2.1.3 aldus zou veranderen, dat in lid 1 de „openbare vennootschappen” worden ingevoegd terwijl dan lid 2 wordt geschrapt, iets wat gepaard zou moeten gaan met een zogenaamde slotbepaling in hoofdstuk 6 volgens welke die invoeging weer tijdelijk vervalt, dit laatste in verband met het feit dat Boek 7 voorlopig nog niet in werking treedt.

De Minister antwoordt als volgt. Tussen de invoering van Boek 2 en de invoering van Boek 7 heeft het voorstel van de commissie geen enkel praktisch belang nu immers de tekst van het ontwerp, zolang Boek 7 nog niet is ingevoerd, letterlijk hetzelfde luidt als de tekst van dat voorstel (vergelijk eerstgenoemde tekst in verband met hoofdstuk 6 artikel I aanhef en sub A). Omdat bovendien het voorstel van de commissie in principe reeds uitgaat van de rechtspersoonlijkheid van de „openbare vennootschap” en hierover beter kan worden beslist bij de totstandkoming van Boek 7 lijkt een behandeling op dit moment minder juist. Bij de invoering van Boek 7 zal de draad weer worden opgenomen: alsdan zal opnieuw worden nagegaan of het voorstel van de commissie overweging verdient.

Vraagpunt 6. *Is het slot van artikel 2.1.4 niet te streng geformuleerd? (Zie voorlopig verslag blz. 3 en memorie van antwoord blz. 4 sub „Artikel 2.1.4”)*

De commissie heeft met instemming uit het standpunt van de Minister afgeleid dat ook volgens hem de rechter vrij moet zijn op „misbruik van rechtspersoonlijkheid” afwijzend te reageren. Zij is echter geneigd deze gedachte in het ontwerp zelf tot uitdrukking te brengen. Men zou bijvoorbeeld het slot van artikel 2.1.4 als volgt kunnen formuleren: „tenzij uit de wet het tegendeel voortvloeit dan wel de rechtspersoon misbruik maakt van zijn bijzondere positie”. De ontwikkeling van de rechtspraak, waaraan de Minister terecht grote waarde hecht, lijkt door een dergelijke formulering geen gevaar te lopen.

De Minister merkt op dat de thans gebruikte formulering „tenzij uit de wet het tegendeel voortvloeit” ruimer is dan het oorspronkelijk voorgestelde „tenzij de wet anders bepaalt” en

dat tegen „misbruik van rechtspersoonlijkheid” derhalve zeker kan worden gewaakt zodat dus in zoverre een uitdrukkelijke bepaling niet nodig is. Daar komt echter bij dat een omschrijving van het begrip „misbruik van rechtspersoonlijkheid” verre van eenvoudig is. De richtlijnen van de Raad van de Europese Gemeenschappen hebben mede de strekking de gevallen van zulk misbruik welke zich in de praktijk hebben voorgedaan, door concrete wetsbepalingen tegen te gaan; de behoefte aan algemene regels wordt daardoor sterk beperkt. Wat verder het voorstel van de commissie betreft, daartegen zijn toch wel enkele bezwaren aan te voeren. Vooreerst wekt dat voorstel een beetje de indruk uitsluitend geschikt te zijn om in de contractuele sfeer misbruik van machtspositie tegen te gaan terwijl toch „misbruik van rechtspersoonlijkheid” iets anders is. Voorts rijst de vraag of in de vele gevallen waarin niet de rechtspersoon zelf maar degenen die daarachter staan, bijvoorbeeld de enige aandeelhouder, zoals de moedermaatschappij, zich aan misbruik schuldig maken, de tekst van dat voorstel wel uitkomst biedt. Al met al is het opnemen van een uitdrukkelijke bepaling, naast het overigens reeds bestaande artikel 14 Wet A.B., derhalve minder gewenst.

Hoewel de commissie voor het standpunt van de Minister zeker begrip kan opbrengen wordt anderzijds toch te kennen gegeven dat niet iedereen overtuigd is. De rechterlijke vrijheid om tegen „misbruik van rechtspersoonlijkheid” op te treden wordt als een uiterst wenselijke zaak beschouwd. Wanneer de rechter deze vrijheid uit zich zelf niet zou nemen behoort de wetgever in te grijpen. De stellingname in deze kwestie is dus afhankelijk van de vraag hoe men denkt dat de rechter zich zal opstellen. Op deze vraag is het antwoord voorlopig nog onzeker.

Vraagpunt 7. *Moeten de artikelen 2.1.5a en 2.1.5b worden aangemerkt als leges speciales ten opzichte van de bij volmacht geldende algemene derdenbescherming? (Zie voorlopig verslag blz. 3 en memorie van antwoord blz. 4/5 sub „Artikelen 2.1.5a en 2.1.5b”)*

Het is de commissie niet helemaal duidelijk geworden in hoeverre de Minister haar standpunt onderschrijft: een schijnbaar volledige onderschrijving wordt vervolgens weer afgezwakt door een toevoeging („... evenwel ...”) waarvan de reikwijdte twijfel doet rijzen aan de bedoeling van de Minister.

De Minister antwoordt als volgt. Hij stelt voorop dat, als iemand niet namens een rechtspersoon maar namens een natuurlijke persoon aan het rechtsverkeer deelneemt, de artikelen 2.1.5a en 2.1.5b buiten toepassing blijven terwijl in plaats daarvan de bij volmacht geldende derdenbescherming van toepassing is. Wordt echter namens een rechtspersoon aan het rechtsverkeer deelgenomen, dan moet men een onderscheid maken tussen (a) gevallen van doeloverschrijding en (b) andere gevallen van bevoegdheidsoverschrijding, bij welke laatste groep gevallen weer een onderscheid geldt tussen (b1) gevallen van bevoegdheid krachtens wet, statuten of reglementen en (b2) gevallen van bevoegdheid krachtens volmacht. Terwijl nu de gevallen sub a en die sub b1 aan artikel 2.1.5a respectievelijk artikel 2.1.5b onderworpen zijn moet in het geval sub b2 de bij volmacht geldende derdenbescherming worden toegepast. Denkbaar is evenwel een combinatie van de gevallen sub a en die sub b1 of b2. Men zal dan en artikel 2.1.5a en artikel 2.1.5b respectievelijk de bij volmacht geldende derdenbescherming moeten toepassen. Neem bijvoorbeeld de naamloze vennootschap die zich de handel in visconserven ten doel heeft gesteld en die haar vertegenwoordiger een volmacht heeft verstrekt krachtens deze laatste bevoegd is voor hoogstens f 50 000 overeenkomsten aan te gaan: zou die vertegenwoordiger namens de naamloze vennootschap voor f 100 000 antiek kopen, dan zou op de overschrijding van het doel artikel 2.1.5a van toepassing zijn en op de overschrijding van het maximum de bij volmacht geldende derdenbescherming, zodat dus een dubbele toetsing moet plaatshebben. Het is in dergelijke gevallen eerder een kwestie van samenloop dan dat men het „lex specialis”-beginsel hanteert.

Vraagpunt 8. *Behoort op het terrein van artikel 2.1.5b, evenals op het terrein van artikel 2.1.5a, het richtlijnbeginsel algemeen te worden toegepast? (Zie voorlopig verslag blz. 4 en memorie van antwoord blz. 5/6 sub „Artikel 2.1.5b”)*

De commissie is door het betoog van de Minister niet overtuigd. Zij kan niet goed inzien dat de vraag of derden hier overeenkomstig het richtlijnbeginsel geheel algemeen beschermd moeten worden samenhangt met het wettelijk uitgangspunt inzake de vertegenwoordigingsbevoegdheid bij de verschillende rechtspersonen. Wanneer bij de vereniging en bij de stichting, anders dan bij de naamloze vennootschap en bij de besloten vennootschap, als uitgangspunt geldt de wettelijke regel, dat slechts het voltallige bestuur bevoegd is de rechtspersoon te vertegenwoordigen, dan impliceert dit toch niet dat, als in een bepaald geval de statuten daarvan afwijken door, al of niet op beperkte schaal, een of enkele bestuursleden dan wel een directeur/niet-bestuurslid vertegenwoordigingsbevoegdheid toe te kennen, een derdenbescherming overeenkomstig de voor genoemde vennootschappen geldende regeling niet in aanmerking komt? Naar het oordeel van de commissie moet men, onafhankelijk van de wettelijke vertegenwoordigingsbevoegdheid, voor elke rechtspersoon afzonderlijk nagaan of het richtlijnbeginsel hier wenselijk is en kan men een verschillend regiem alleen rechtvaardigen wanneer men van mening is dat bij de ene rechtspersoon derden eerder bescherming verdienen dan bij de andere rechtspersoon. In dit licht bezien lijkt een verschil tussen enerzijds de naamloze vennootschap en de besloten vennootschap en anderzijds de vereniging en de stichting nauwelijks verdedigbaar. Nog minder verdedigbaar lijkt trouwens het feit dat volgens Boek 7 de vennootschap onder firma, die qua wettelijke vertegenwoordigingsbevoegdheid met de naamloze vennootschap en met de besloten vennootschap op één lijn staat (artikel 7.13.1.4 lid 2 aan het slot), in casu niet door het richtlijnbeginsel wordt beheerst (artikel 7.13.2.3). Is dit niet een aanwijzing dat het betoog van de Minister niet opgaat? Is hier het richtlijnbeginsel niet zeker op zijn plaats? Samenvattend is de commissie van oordeel dat een algemene invoering van het richtlijnbeginsel, ook voor de vereniging en voor de stichting, overweging verdient. De concrete verschijning daarvan – men zou zich bijvoorbeeld kunnen afvragen of het geen aanbeveling verdient artikel 2.1.5b te schrappen en het richtlijnbeginsel voor elke rechtspersoon afzonderlijk uit te werken – kan voorlopig gevoegelijk in het midden blijven.

De Minister antwoordt dat vooral ook het artikel van *J. M. M. Maeijer*, *Naamloze Vennootschap 1973*, blz. 117 e.v., hem alsnog heeft overtuigd dat een algemene invoering van het richtlijnbeginsel, ook voor de vereniging en voor de stichting, inderdaad moet worden bevorderd. Hij zegt toe het ontwerp op dit punt te zullen wijzigen. Over de concrete uitwerking van deze wijziging moet hij zich nog beraden.

Vraagpunt 9. *Is artikel 2.1.7b niet te ruim geformuleerd? (Zie voorlopig verslag blz. 4 en memorie van antwoord blz. 6 sub „Artikel 2.1.7b”)*

Vanuit de commissie is de vraag gerezen waarom de Minister bij de beperktere formulering die de commissie heeft voorgesteld bang is voor interpretatiemoeilijkheden en voor niet-bedoelde redeneringen a contrario.

De Minister antwoordt dat hij die beperktere formulering vooral daarom heeft bestreden, omdat hij een dergelijke wijziging onnodig vond, en dat zijn vrees voor interpretatiemoeilijkheden en voor niet-bedoelde redeneringen a contrario als een argument ten overvloede moet worden opgevat. Een dergelijke vrees bestaat in zekere zin altijd bij een wettelijke formule welke niet nodig is. Niettemin verklaart de Minister zich bereid de commissie tegemoet te komen door aan het slot van artikel 2.1.7b tussen de woorden „moeten zich” en „jegens elkander” de woorden „als zodanig” in te voegen.

Vraagpunt 10. *Is de materie van artikel 2.1.8a uit een oogpunt van duidelijkheid aanvaardbaar? (Zie voorlopig verslag blz. 4/5 en memorie van antwoord blz. 6/7 sub „Artikel 2.1.8a”)*

De commissie zou het op prijs stellen wanneer de Minister zijn standpunt nader toelicht.

De Minister merkt op dat de moeilijkheid voornamelijk hierin is gelegen dat in de definitieve tekst van artikel 2.1.8a zowel voor de vernietiging van een besluit als voor de vernietiging van een stem bijzondere regels worden gegeven en dat bovendien in verschillende mate rekening moet worden gehouden met de algemene regels welke daarnaast nog in titel 3.2 zijn neergelegd. Ingevolge hoofdstuk 6, artikel I aanhef en sub B, zal echter voorlopig een tijdelijke tekst gelding hebben, waarin de stemvernietiging niet zal voorkomen. Na invoering van Boek 2 zal de zaak dus voorlopig eenvoudig zijn. In feite zal men dan slechts te maken hebben met de bijzondere regels betreffende vernietiging van besluiten naast de, voor de geldigheid van besluiten uiteraard ook van belang zijnde algemene bepaling van artikel 14 Wet A.B. Dit regiem zal van kracht zijn totdat Boek 3 zal zijn ingevoerd. Ter gelegenheid van deze invoering zal de stemvernietiging opnieuw worden bekeken. Uiteraard zullen de opmerkingen van de commissie dan mede in aanmerking worden genomen.

Vanuit de commissie rijst de vraag of de Minister, nu hij tevens van oordeel is dat de beperkende toevoeging waarover *G. J. Scholten* blijkt het voorlopig verslag en de memorie van antwoord heeft geschreven, als juist moet worden aangemerkt, niet beter de tijdelijke tekst tot definitieve tekst kan verheffen, met schrapping van de thans als definitief voorgestelde tekst. Dat is dan toch realistischer en duidelijker? Bij de invoering van Boek 3 kan dit altijd nog veranderd worden.

De Minister huldigt wat dit betreft voorlopig een positief standpunt. Hij zegt toe bedoelde suggesties in overweging te zullen nemen.

Vraagpunt 11. *Is het nieuw voorgestelde artikel 2.1.9b een wenselijke aanvulling van het ontwerp? (Zie memorie van antwoord blz. 8 sub „Artikel 2.1.9b”)*

De commissie is geneigd dit vraagpunt bevestigend te beantwoorden. Zij zou echter gaarne van de Minister vernemen, vooreerst of in verband met dit nieuwe artikel de strafrechtelijke voorschriften geen aanvulling behoeven en voorts of in lid 2 het begrip „staat van de baten en lasten” niet beter kan plaatsmaken voor het ook elders gebruikte begrip „winst- en verliesrekening”, welke beide vragen zuiver informatief zijn bedoeld.

Met betrekking tot de eerste vraag antwoordt de Minister dat, nu het artikel voornamelijk slechts interne belangen op het oog heeft, voor een rechtstreekse strafsanctie geen grond bestaat maar dat anderzijds overwogen zal worden of aanvulling van enkele „bankbreukbepalingen” (artikelen 342 en 343 W.v.Sr.), onder meer betrekking hebbende op het nauwverwante artikel 6 (eerste lid) Wetboek van Koophandel, niet wenselijk is. Met betrekking tot de tweede vraag wordt door hem opgemerkt dat in dit verband het begrip „staat van de baten en lasten” beter is dan het begrip „winst- en verliesrekening” omdat namelijk niet elke rechtspersoon een winsttoegmerk heeft, zodat dus een kleurloos begrip de voorkeur verdient.

Vanuit de commissie wordt voorts nog de vraag gesteld waarom in het onderhavige artikel niet ook een publikatieplicht is opgenomen.

De Minister antwoordt dat een dergelijke publikatieplicht, gezien haar algemene karakter, veel te ver zou gaan. Zij zou bij voorbeeld het enige jaren geleden door de wetgever gekozen systeem voor de besloten vennootschap doorkruisen, evenals het overleg over de publikatievoorschriften in de Europese Gemeenschappen. Het onderhavige artikel heeft

ook bepaald niet de strekking om, geheel algemeen, buitenstaanders van dienst te zijn. Het heeft voornamelijk slechts interne betekenis en is daarnaast nog van belang in gevallen als die van artikel 1638e B.W., in procedures tussen de rechtspersoon en een buitenstaander en indien de rechtspersoon failliet wordt verklaard.

Vraagpunt 12. *Is in de artikelen 2.1.10a respectievelijk 2.3.1.10a en 2.3A.1.13 niet een aanvulling gewenst volgens welke de rechtbank, alvorens tot ontbinding over te gaan, een termijn kan bepalen ten einde de rechtspersoon respectievelijk de vennootschap in staat te stellen een ontbinding te voorkomen door haar verboden karakter alsnog op te heffen respectievelijk haar kapitaal te vergroten dan wel haar doel te veranderen (Zie voorlopig verslag blz. 6 en memorie van antwoord blz. 8 sub „Artikel 2.1.10a” en voorlopig verslag blz. 10 en memorie van antwoord blz. 13 sub „Artikel 2.3.1.10a ”)*

De commissie is door het betoog van de Minister niet helemaal overtuigd. Zij vraagt zich af of een soort wenk door de wetgever aan het adres van de rechter niet toch moet worden opgenomen. Zullen met name de kleinere rechtspersonen niet gauw geneigd zijn om bij een vordering van het openbaar ministerie het hoofd in de schoot te leggen, zelfs als het gaat om een proefprocedure, waarbij dus de rechtspersoon geheel onverwacht met ontbinding wordt bedreigd?

De Minister blijft van mening dat een wettelijke wenk zoals hierboven bedoeld niet nodig is. Een wijs rechter heeft middelen genoeg om een vordering tot ontbinding soepel te hanteren. Overigens komen proefprocedures betrekkelijk weinig voor en aanvaardt men zulke procedures als een normaal risico. Ten slotte is nog van belang dat een dreigende ontbinding pas een feit wordt als het vonnis in kracht van gewijsde gaat, zodat dus de rechtspersoon alle tijd heeft om de bakens te verzetten.

Vooraf dit laatste spreekt de commissie bijzonder aan. Zij is thans geneigd het standpunt van de Minister te onderschrijven.

Vraagpunt 13. *Op welke gevallen kan het eerste lid van artikel 2.1.10d worden toegepast? (Zie voorlopig verslag blz. 6 en memorie van antwoord blz. 8 sub „Artikel 2.1.10d lid 1”)*

De commissie heeft kennisgenomen van het feit dat de Minister „in hoofdzaak” de vennootschappen zonder rechtspersoonlijkheid op het oog heeft. De vraag rijst echter of er nog andere gevallen zijn te noemen. Zo nee, dan lijkt een uitdrukkelijke beperking van het eerste lid van artikel 2.1.10d tot de zoëven bedoelde vennootschappen een wenselijke zaak, omdat immers op deze wijze de betekenis duidelijker zou uitkomen.

De Minister deelt mede dat hier, behalve aan de vennootschappen zonder rechtspersoonlijkheid, onder meer nog gedacht kan worden aan de rederij (artikel 8.3.1.1), die vooral in de Groningse kustvaart veelvuldig voorkomt.

Vraagpunt 14. *Behoort de ontbindingsmogelijkheid van de artikelen 2.1.10 en 2.1.10a niet ook van toepassing te zijn op kerkgenootschappen en hun zelfstandige onderdelen? (Zie voorlopig verslag blz. 6 en memorie van antwoord blz. 9 sub „Artikel 2.1.10d lid 2”)*

De commissie is verdeeld en zou gaarne een nadere toelichting op het standpunt van de Minister vernemen.

De Minister deelt mede in deze gevoelige materie, hoe belangrijk zij ook is, geen initiatief te willen nemen. De kerkgenootschappen en hun zelfstandige onderdelen zijn inder tijd op aandrang van de Kamer in een uitzonderingspositie gemanoeuvereerd. Wanneer de Kamer dit weer veranderd wil hebben zal zij zelf het initiatief moeten nemen. De Minis-

ter zegt met belangstelling het standpunt van de Kamer tegemoet te zien.

Vraagpunt 15.

a. Behoren de vereisten voor het oprichten van een vereniging, zoals deze in het ontwerp zijn neergelegd, te worden verzwamd en behoort in verband daarmee het onderscheid tussen verenigingen met volledige rechtsbevoegdheid en verenigingen met beperkte rechtsbevoegdheid te worden geschrapt?

b. Behoren in bepaalde gevallen bestuurders en vertegenwoordigers hoofdelijk aansprakelijk te worden gesteld voor verbintenissen welke door rechtshandelingen hunnerzijds ten laste van de vereniging ontstonden?

(Zie voorlopig verslag blz. 6/7 en memorie van antwoord blz. 9/10 sub „Verenigingen”)

De commissie wil vooropstellen dat zij het betoog van de Minister indrukwekkend vindt. Haar eigen standpunt brengt inderdaad met zich mee dat – evenals onder het huidige recht – een groot aantal verenigingen geen rechtspersoonlijkheid zal bezitten, iets wat uit een oogpunt van derdenbescherming minder gewenst is, en dat dus in zoverre een situatie ontstaat waarvan de bezwaren maar al te bekend zijn. Men zou zich echter kunnen afvragen of het standpunt van de Minister niet te ver naar de andere kant doorslaat. Is er niet ergens een tussenweg denkbaar? Ervan uitgaande dat het aantal verenigingen zonder rechtspersoonlijkheid toeneemt naarmate men de oprichtingsvereisten strenger maakt, verkrijgt men bij voorbeeld het juiste midden wanneer men de mondelinge oprichting afwijst en minstens een onderhandse akte verlangt maar anderzijds de notariële oprichting niet dwingend voorschrijft, hetgeen dan gepaard kan gaan met een hoofdelijke aansprakelijkheid van de bestuurders en vertegenwoordigers van ondershands opgerichte verenigingen. De argumentatie van de Minister heeft slechts betrekkelijke waarde. De door hem beoogde derdenbescherming heeft immers nauwelijks inhoud wanneer een derde zich geplaatst ziet tegenover een ongrijpbare vereniging: een vereniging waarvan de juridische structuur – bij voorbeeld op het gebied van de bevoegdheid van bestuurders – mistig en onduidelijk is geeft aan een verhaalzoekende derde meer ellende dan plezier. Misschien moet dus inderdaad een tussenstandpunt worden ingenomen.

De Minister merkt op dat aan zo'n tussenstandpunt meer nadelen dan voordelen vastzitten. Men zou op een groot aantal verenigingen, zowel intern als extern, juridisch geen vat hebben. Terecht wordt de vereniging zonder rechtspersoonlijkheid in de literatuur „een onhandelbare en onbruikbare juridische figuur”, „een onding” en zelfs „een nachtmerrie” genoemd. Een dergelijk euvel behoort niet gehandhaafd te worden tenzij er een dwingende reden voor is en zo'n dwingende reden ziet hij niet. Een vereniging die in enigszins betekende mate aan het rechtsverkeer wenst deel te nemen zal meestal reeds daarom een notarieel karakter hebben, omdat zij anders onderworpen zou zijn aan de hinderlijke beperkingen van artikel 2.2.1.7 lid 1, waarvan vooral het niet kunnen verkrijgen van registergoederen bezwaarlijk is. Niet minder hinderlijk is voor zo'n vereniging dat degenen die voor haar handelen, naast haar persoonlijk aansprakelijk zijn (artikel 2.2.1.7 lid 2). Nu de praktijk derhalve zich zelf wel zal helpen behoeft de wetgever niet in te grijpen. Wel moet de wetgever zoveel mogelijk opkomen voor de belangen van derden en deze belangen worden het beste gediend wanneer men de figuur van de vereniging zonder rechtspersoonlijkheid grotendeels uitbant en overigens alle verenigingen rechtspersoonlijkheid geeft en wanneer men daarnaast nog, als extra-waarsborg, de bestuurders en vertegenwoordigers van niet-notarieel uitgeruste verenigingen, via de hoofdelijkheidsregeling, mede aansprakelijk maakt.

De commissie kan het betoog van de Minister niet onderschrijven. Zij blijft zich afvragen of het probleem van de

„ongrijpbare” vereniging niet tòch moet betekenen dat men de grens tussen verenigingen met rechtspersoonlijkheid en verenigingen zonder rechtspersoonlijkheid anders legt en dat men, door het stellen van strengere eisen, zo'n „ongrijpbare” vereniging als rechtspersoon weert. Is dat niet eerlijker en realistischer? Brengt het standpunt van de Minister niet met zich mee dat in de „ongrijpbare” gevallen derden worden misleid? De veelbelovende hoedanigheid van rechtspersoon moet immers in die gevallen tot teleurstelling leiden. De in het begrip „rechtspersoon” gesuggereerde zekerheid is dan een schijnzekerheid waarvan de derde meer last dan gemak heeft. Men kan hier dus moeilijk van „derdenbescherming” spreken. De commissie blijft dan ook huiverig voor het toekennen van rechtspersoonlijkheid aan bijna alle verenigingen en is nog steeds voorstander van strengere eisen. Zo zou men bij voorbeeld de hierboven reeds besproken mogelijkheid van een onderhandse akte als minimum vereiste in overweging kunnen nemen. Verder zou men kunnen denken aan een algemene verplichting tot inschrijving van verenigingen in openbare registers. Vooral dit laatste lijkt als voorwaarde voor het verkrijgen van rechtspersoonlijkheid aantrekkelijk want op deze wijze voorkomt men al te mistige rechtsfiguren en geeft men derden ten minste enig houvast.

De Minister merkt op dat volgens hem het probleem van de „ongrijpbare” vereniging minder ernstig is dan de commissie blijkbaar meent. In de eerste plaats moet men bedenken dat een derde door het systeem van het ontwerp geen aanspraken verliest; daartegen waakt het zojuist genoemde tweede lid van artikel 2.2.1.7. Hij krijgt er alleen een aansprakelijke persoon – de vereniging met beperkte rechtsbevoegdheid – bij, op wiens vermogen hij tevens verhaal kan nemen. Hoeveel verenigingen zullen niet een giro of bankrekening hebben en op deze wijze voor derden als rechtspersoon kenbaar en dus ook „grijpbaar” zijn? Het gevaar van derden-misleiding lijkt daarom uiterst gering. En wat de verplichting tot inschrijving betreft moet allereerst worden betwijfeld of zo'n verplichting wel zin heeft. Hoeveel derden zullen immers de openbare registers raadplegen? Daar komt echter bij dat tegen het opnemen van een dergelijke verplichting als voorwaarde voor rechtspersoonlijkheid ernstige bezwaren zijn aan te voeren. Enerzijds zullen derden te maken krijgen met vele niet-ingeschreven verenigingen die, ondanks een goed gevulde kas, rechtens niet aansprakelijk zijn en anderzijds zullen derden teleurgesteld worden wanneer een wel ingeschreven vereniging, waarop zij in beginsel verhaal hebben, onvoldoende kasgeld bezit. Het gevaar van derden-misleiding is hier dus veel groter dan in het systeem van het ontwerp. Een verplichting tot inschrijving moet daarom worden afgewezen. Wel zal de Minister zich beraden over de wenselijkheid van een facultatieve inschrijving.

De commissie blijft vooraansnog een verplichting tot inschrijving wenselijk vinden. Men kan zich afvragen of hieraan de rechtspersoonlijkheid gekoppeld moet worden, maar ook afgezien daarvan zou een verplichting tot inschrijving het aantal „ongrijpbare” gevallen aanzienlijk kunnen beperken en dat zou een hele verbetering zijn.

Vraagpunt 16. *Moet men naast de notaris ook andere functionarissen bij het oprichten van een vereniging inschakelen? (Zie voorlopig verslag blz. 7 en memorie van antwoord blz. 10 sub „Vereniging”)*

De commissie neigt nog steeds tot de mogelijkheid van inschakeling van met name advocaten. Voor de burger is de drempel naar de advocaat veel minder hoog dan die naar de notaris. Bovendien wordt ook thans reeds bij het oprichten van een vereniging de advocaat aanmerkelijk meer ingeschakeld dan de notaris.

De Minister betoogt dat momenteel het oprichten van verenigingen, of hierbij nu advocaten of notarissen betrokken zijn, steeds onder toezicht van het departement gebeurt en dat,

als straks dit toezicht verdwijnt, men diegene moet inschakelen, die daartoe door opleiding, ervaring en uitrusting het meest geschikt is. Volgens hem is dat de notaris want deze wordt elders – met name bij het oprichten van andere rechtspersonen – eveneens ingeschakeld, terwijl voorts de Notariswet een betrouwbare aanpak verzekert. Zou men daarnaast nog de advocaat willen toelaten, dan zou het eigenlijk logisch zijn de in die wet neergelegde waarborgen ook in de Advocatenwet op te nemen, iets wat een vrij ingrijpende operatie zou zijn. Ook leent de Advocatenwet zich slecht voor bepalingen omtrent zulke waarborgen, die bovendien slechts op één bepaald soort akte betrekking zouden hebben. Dit neemt echter niet weg dat, evenals bij de vennootschappen, ook hier geen bezwaar bestaat tegen een werkwijze volgens welke de „materiële” oprichting (het concipiëren van de akte) door een advocaat gebeurt en de „formele” oprichting (het passeren van de akte) door een notaris.

Vanuit de commissie wordt opgemerkt dat dit laatste nu juist pleit voor een „materiële” en „formele” inschakeling van de advocaat: wanneer de „materiële” oprichting door een advocaat gebeurt en de „formele” oprichting door een notaris, dan betekent dit voor de cliënt, die aan beiden moet betalen, een extra belasting.

Vraagpunt 17. *Verdient het geen aanbeveling om op overeenkomstige wijze als bij de vennootschappen (artikelen 2.3.5A.1 e.v. en 2.3A.5A.1 e.v.) „grote verenigingen” in het leven te roepen en deze aan afzonderlijke regels betreffende publicatie, bestuur en toezicht te onderwerpen? (Zie voorlopig verslag blz. 7 en memorie van antwoord blz. 10 sub „Grote verenigingen”)*

De commissie is door de argumentatie van de Minister niet overtuigd en verzoekt hem om nadere toelichting.

De Minister stelt voorop dat de tekst van Boek 2, afgezien van een aantal wijzigingen en aanvullingen die met latere wetgeving verband houden, in hoofdzaak uit 1960 dateert en dat de Invoeringswet niet geschikt is om nog op andere punten wijzigingen of aanvullingen „mee te nemen”, tenzij het weinig ingrijpende en algemeen levende verlangens betreft. Van dit laatste is in casu zeker geen sprake. Het onderhavige probleem is verre van eenvoudig en zal nog uitvoerige studie vereisen. Zoals de zaken thans liggen is er bij „grote coöperaties”, die als ondernemingen enige verwantschap met de grote vennootschappen vertonen, wellicht iets te zeggen voor een bijzonder regiem. Ten aanzien van andere „grote verenigingen” lijkt dit veel moeilijker, zelfs als het gaat om verenigingen die een onderneming voeren. De verenigingen zijn zeer verscheiden van aard, veel meer dan de vennootschappen. Bij vele zal een medezeggenschapsregeling voor het personeel, vergelijkbaar met die van de afdelingen 2.3.5A en 2.3A.5A, slecht passen. Een eenvormig model zou waarschijnlijk op grote bezwaren stuiten. De Minister zegt toe het probleem te zullen onderzoeken, echter uitsluitend voor zover het de „grote coöperaties” betreft en met dien verstande, dat eventuele wetsvoorstellen eerst na de Invoeringswet te verwachten zullen zijn.

Vanuit de commissie rijst de vraag waarom dat onderzoek niet op alle „grote verenigingen” betrekking kan hebben: wat is de reden dat de Minister, als hij dan toch aan een studie begint, het probleem uitsluitend wil onderzoeken voor zover het de „grote coöperaties” betreft?

De Minister merkt op dat dit een kwestie van prioriteiten is: zijn departement is zodanig overladen met wetgevende arbeid, dat een keuze naar de mate van dringendheid moet worden gemaakt. Een maatschappelijke behoefte die een hoge prioriteit voor dit onderwerp rechtvaardigt, is niet gebleken; de werkzaamheden, verbonden aan de voorbereiding van een regeling, zullen in vergelijking met het waarschijnlijk beperkte aantal verenigingen waarop ze toepassing zou vinden, onevenredig uitgebreid zijn.

Vraagpunt 18. *Komt het onderscheid tussen verenigingen met volledige rechtsbevoegdheid en verenigingen met beperkte rechtsbevoegdheid voldoende duidelijk in het ontwerp tot uitdrukking? (Zie voorlopig verslag blz. 7 en memorie van antwoord blz. 10 sub „Artikelen 2.2.1.4, 2.2.1.4a en 2.2.1.7”)*

De commissie heeft met voldoening kennis genomen van de wijze waarop de Minister de tekst van artikel 2.2.1.7, met name het eerste lid, aan haar opmerkingen heeft aangepast: de vereniging met beperkte rechtsbevoegdheid wordt thans aangeduid als de vereniging waarvan de statuten niet zijn opgenomen in een akte als bedoeld in artikel 2.2.1.4 of artikel 2.2.1.4a. Hoezeer de commissie dit ook een verbetering acht, toch betwijfelt zij of het helemaal goed is, want die „akte als bedoeld in artikel 2.2.1.4 of artikel 2.2.1.4a” kan men aldus verstaan, dat een notariële akte welke niet voldoet aan de vereisten van genoemde artikelen – in feite gaat het hier slechts om de vereisten van eerstgenoemd artikel – het beoogde effect niet sorteert en slechts een vereniging met beperkte rechtsbevoegdheid bewerkstelligt. Omdat dit ook volgens de Minister onjuist is lijkt het beter in de tekst van artikel 2.2.1.7 lid 1 de verwijzing naar de artikelen 2.2.1.4 en 2.2.1.4a volledig te schrappen en hier eenvoudig over „notariële akte” te spreken. Alleen zo is elk misverstand uitgesloten.

De Minister kan zich met het bovenstaande verenigen en zegt toe het ontwerp op dit punt te zullen wijzigen. Overigens zal volgens hem ook het antwoord op Vraagpunt 16 voor de tekst van artikel 2.2.1.7 lid 1 van belang zijn.

Vraagpunt 19. *Moet de ontbindingsmogelijkheid van artikel 2.2.1.4 lid 6 niet voor een omzettingmogelijkheid plaatsmaken of moet niet minstens naast ontbinding ook omzetting mogelijk zijn? (Zie voorlopig verslag blz. 7/8 en memorie van antwoord blz. 10 sub „Artikel 2.2.1.4”)*

De commissie vindt de argumentatie van de Minister niet overtuigend. In verband met het praktische bezwaar van de niet bestaande vereniging waarvan de betrokkenen menen dat zij wel bestaat (zie voorlopig verslag t.a.p.) blijft zij geneigd de onderhavige vraag bevestigend te beantwoorden.

De Minister acht het bezwaar van de commissie feitelijk ongegrond. Aangezien immers de ontbinding in het verenigingenregister wordt ingeschreven (artikel 2.2.1.25 lid 2) is na een ontbinding nauwelijks twijfel mogelijk omtrent het niet bestaan van de vereniging. Bovendien moet de rechter, alvorens tot ontbinding over te gaan, gelegenheid geven de gebreken te herstellen en als men hiervan geen gebruik maakt, lijkt ontbinding gerechtvaardigd.

Vraagpunt 20. *Is het gewenst de registratieverplichting van artikel 2.2.1.5 tot alle verenigingen uit te breiden? (Zie voorlopig verslag blz. 8 en memorie van antwoord blz. 10/11 sub „Artikelen 2.2.1.5 en 2.2.1.5a”)*

Hier wordt volstaan met een verwijzing naar de bij Vraagpunt 15 aan het slot vermelde meningen.

Vraagpunt 21. *Is het nieuwe artikel 2.2.1.5a in het licht van de voor vennootschappen geldende regeling aanvaardbaar? (Zie voorlopig verslag blz. 8 en memorie van antwoord blz. 11 sub „Artikelen 2.2.1.5 en 2.2.1.5a”)*

De commissie acht het artikel, gezien de voor vennootschappen geldende regeling, in verschillende opzichten onduidelijk. Zij wijst op de volgende punten:

a. Men kan zich afvragen of duidelijk genoeg tot uitdrukking komt dat de bepaling van lid 1 voor alle verenigingen – verenigingen met volledige rechtsbevoegdheid en verenigingen met beperkte rechtsbevoegdheid – is geschreven. Deze bepaling luidt weliswaar algemeen maar is anderzijds ingekapseld tussen bepalingen die alleen op verenigingen met volledige rechtsbevoegdheid betrekking hebben: de leden 2 en 3 gelden immers, evenals artikel 2.2.1.5, uitsluitend voor verenigingen met volledige rechtsbevoegdheid.

b. Wat is de precieze betekenis van lid 1? Is die betekenis deze dat, als aan de oprichting van een vereniging het meerszijdig karakter ontbreekt, dit geen nietigheid tot gevolg heeft (vergelijk artikel 2.2.1.1 lid 1) maar uitsluitend met zich meebrengt dat de rechter bevoegd is de vereniging te ontbinden? Zo ja, dan zou dit in de tekst van lid 1 ook gezegd moeten worden, bij voorbeeld aldus dat een niet-meerszijdige oprichting „slechts ten gevolge heeft” dat de rechter bevoegd is de vereniging te ontbinden, welke formulering eveneens in lid 3 wordt gebezigd.

c. Ten aanzien van lid 2 geldt mutatis mutandis hetzelfde als sub b werd gesteld.

d. Moet men op andere oprichtingsgebreken dan die van de leden 1 en 2 – men denke bij voorbeeld aan „wilsgebreken” – het gemene recht toepassen of geldt ook hier slechts de mogelijkheid van ontbinding? De tekst van het ontwerp doet het eerste vermoeden maar dan lijkt de opmerking van de Minister, dat voor de vereniging een regiem is ontworpen dat „geheel vergelijkbaar is” met onder meer artikel 2.3.1.7b, minder juist.

e. Wat betekent in lid 3 het woordje „echter”? Suggesteert dit een afwijking van de leden 1 en 2 en waarin bestaat dan precies die afwijking? Bestaat zij hierin dat in casu uitsluitend het openbaar ministerie kan optreden en dat in casu de rechter discretionaire bevoegdheid heeft („kan ontbinden”)? Vanwaar deze afwijking?

f. Op zich zelf lijkt de opmerking van de Minister, dat bepalingen overeenkomstig artikel 2.3.1.7c in het systeem van Boek 2 ten aanzien van de vereniging niet passen, zeker juist. Wordt dit echter niet anders wanneer dat systeem in verband met Vraagpunt 15 zou veranderen?

De Minister merkt op dat het onderhavige artikel inderdaad op verschillende punten kan worden verduidelijkt. Hij stelt een nota van wijzigingen in het vooruitzicht. Reeds thans vermeldt hij als bedoeling van het ontwerp dat enerzijds de leden 1 en 2 een reikwijdte hebben welke overeenkomt met artikel 2.3.1.7b terwijl anderzijds lid 3 het terrein van artikel 2.3.1.7a bestrijkt.

Vraagpunt 22. *Verdiert een Centraal Verenigingenregister niet de voorkeur boven plaatselijke registers in het hele land? (Zie voorlopig verslag blz. 8 en memorie van antwoord blz. 11 sub „Artikel 2.2.1.5”)*

De commissie zag gaarne het standpunt van de Minister nader toegelicht.

De Minister deelt mede een Centraal Verenigingenregister te verwerpen. De ervaringen met het handelsregister wijzen ook niet in een andere richting. Wel kan worden opgemerkt dat de voorgenomen automatisering van de registers mee zal brengen dat men bij iedere Kamer van Koophandel de gegevens van alle verenigingen, ook die welke bij een andere Kamer zijn ingeschreven, kan verkrijgen. Aldus zullen de voordelen van beide stelsels zijn gecombineerd.

Vraagpunt 23. *Behoren de derdenbescherming van artikel 2.2.1.5 lid 4 en die van artikel 2.4.4 lid 3 te worden uitgebreid tot de gevallen waarin een inschrijving dan wel een nederlegging geheel achterwege bleef? (Zie voorlopig verslag blz. 8 en memorie van antwoord blz. 11 sub „Artikel 2.2.1.5” in verband met voorlopig verslag blz. 12 sub „Artikel 2.4.4 lid 3”)*

De commissie begrijpt dat de Minister dit vraagpunt in het algemeen ontkennend beantwoordt omdat volgens hem aan de hierbedoelde uitbreiding geen behoefte bestaat. Mede gezien de memorie van toelichting op artikel 2.1.4a (blz. 22), waarnaar de Minister zelf verwijst, acht de commissie deze argumentatie deugdelijk, zeker wanneer men bedenkt dat, als een inschrijving of nederlegging geheel achterwege blijft, derden reeds een groot stuk bescherming zullen vinden in de algemene bepalingen van de artikelen 2.1.5a en 2.1.5b. Bij

haar is echter de vraag gerezen of niet dezelfde argumentatie voor artikel 31 Handelsregisterwet geldt en of dus de derdenbescherming van dit artikel niet veel te ruim is. Brengt de argumentatie van de Minister niet met zich mee dat in dit artikel een soortgelijke beperking moet worden aangebracht als in het ontwerp reeds ligt opgesloten?

De Minister antwoordt dat er inderdaad weinig behoefte bestaat aan een bepaling die derden beschermt tegen het ontbreken van een (eerste) inschrijving van gegevens omtrent de rechtspersoon, de bestuurders en de commissarissen: de derden kunnen in dat geval immers niet op het register hebben vertrouwd. In zoverre komt aan artikel 31, lid 1, Handelsregisterwet, dat zulk een bepaling bevat, slechts geringe praktische betekenis toe: een beroep op een feit dat had moeten zijn ingeschreven – bij voorbeeld de naam van de rechtspersoon of de namen van de eerste bestuurders – is in het algemeen niet een beroep waardoor de rechtspersoon zich aan aansprakelijkheid zou kunnen onttrekken. Overigens vloeit de redactie van artikel 31 Handelsregisterwet, ook in dit opzicht, voort uit de aanpassing aan de Eerste Europese richtlijn inzake het vennootschapsrecht, met name artikel 3, lid 5, daarvan.

Artikel 31, lid 1, Handelsregisterwet sluit, aldus de Minister, een beroep jegens derden op niet-neergelegde statuten uit. De bepalingen van Boek 2 gaan zover niet. Volgens artikel 2.1.4a kan de rechtspersoon zich niet beroepen op niet-neergelegde statutenwijzigingen, maar in beginsel wél op (bepalingen uit) niet-neergelegde statuten. Dit verschil wordt echter verkleind door de artikelen 2.1.5a en 2.1.5b: de rechtspersoon kan zich niet beroepen op overschrijding van het, in de statuten omschreven, doel, tenzij dit aan de derde uitdrukkelijk is bekend gemaakt, en evenmin op een statutaire beperking van de bevoegdheid van vertegenwoordigers van de rechtspersoon, welke aan de derde niet bekend kon zijn. Voor het overige zullen er weinig statutaire bepalingen zijn, waarvan een derde last kan hebben, zodat er in het algemeen praktisch nauwelijks verschil bestaat.

Hierop ziet de Minister één uitzondering, en wel voor de naamloze en de besloten vennootschap: artikel 2.3.5.2 stelt als hoofdregel dat elke bestuurder bevoegd is de naamloze vennootschap te vertegenwoordigen, maar laat statutaire afwijking van deze regel in bepaalde vormen toe. (Idem artikel 2.3A.5.2 voor de besloten vennootschap) Een derde, die niet met een zodanige statutaire afwijking bekend kan zijn, omdat de statuten niet zijn nedergelegd, mag daarvan niet het slachtoffer worden. Artikel 31 Handelsregisterwet, dat voor de naamloze en besloten vennootschappen geldt – zie ook H.R. 13 januari 1966, N.J. 1966, 189 – geeft hiertoe aan de derde de noodzakelijke aanvullende bescherming.

Vraagpunt 24. *Komt in de aanhef van artikel 2.2.1.5a lid 3 het verband met artikel 2.2.1.5 wel voldoende duidelijk uit de verf? (Zie voorlopig verslag blz. 8 en memorie van antwoord blz. 11 sub „Artikel 2.2.1.5a”).*

De commissie is geneigd bedoelde aanhef in verband met artikel 2.2.1.5 lid 3 als volgt te doen luiden: „Nadat de eerste inschrijving en nederlegging als bedoeld in het vorige artikel heeft plaatsgevonden . . .”. Of is die nederlegging met opzet weggelaten en, zo ja, om welke reden is dat gebeurd? Overigens zou iets dergelijks gelden voor de artikelen 2.3.1.7a, 2.3A.1.7 en 2.4.4a lid 1 en wellicht ook voor de artikelen 2.3.1.7b, 2.3.1.7c, 2.3A.1.8, 2.3A.1.9 en 2.4.4a lid 2.

De Minister antwoordt dat bedoelde aanhef met opzet beperkt is gehouden ten einde een zo ruim mogelijk toepassingsgebied te verkrijgen: ongeacht de vraag of ook een nederlegging heeft plaatsgehad zal reeds de enkele inschrijving van een vereniging tot gevolg hebben dat voortaan oprichtingsgebreken uitsluitend een rechterlijke ontbinding kunnen betekenen.

Vraagpunt 25. *Is in het ontwerp voldoende gewaarborgd dat coöperatieve verenigingen en onderlinge waarborgmaatschappijen bij notariële akte worden opgericht? (Zie voorlopig verslag blz. 8/9 en memorie van antwoord blz. 11 sub „Coöperatieve verenigingen en onderlinge waarborgmaatschappijen”).*

De commissie begrijpt dat de Minister een verdergaande waarborg verwerpt omdat hij de sanctie van nietigheid, welke zich dan zou aandienen, te ingrijpend vindt. Zij vraagt zich echter af of hier niet dezelfde weg openstaat als bij de naamloze vennootschap en de besloten vennootschap: men stelde de oprichting bij notariële akte op straffe van nietigheid verplicht (artikelen 2.3.1.1 lid 2 en 2.3A.1.1 lid 2) en zorgde daarnaast dat derden hiertegen worden beschermd (artikelen 2.3.1.7c en 2.3A.1.9). Coöperatieve verenigingen en onderlinge waarborgmaatschappijen vertonen materieel meer gelijkenis met naamloze vennootschappen en besloten vennootschappen dan met gewone verenigingen.

De Minister wijst erop dat het voorschrift van de notariële akte reeds op drieërlei wijze wordt gesanctioneerd, te weten met de mogelijkheid van ontbinding (artikel 2.2.2.2 lid 4), met de beperkte rechtsbevoegdheid (artikel 2.2.2.1 lid 1 juncto artikel 2.2.1.7 lid 1) en met de hoofdelijke aansprakelijkheid (artikel 2.2.2.1 lid 1 juncto artikel 2.2.1.7 lid 2), welke sancties hij voldoende acht om verzekerd te zijn dat bij coöperatieve verenigingen en onderlinge waarborgmaatschappijen de notaris vrijwel steeds zal worden ingeschakeld.

Vraagpunt 26. *Biedt de wijze waarop in het ontwerp de coöperatieve vereniging wordt omschreven voldoende ruimte aan alle samenwerkingsvormen die naar huidig recht als „coöperatieve vereniging” figureren en, zo neen, is dan een ruimere omschrijving gewenst? (Zie voorlopig verslag blz. 9 en memorie van antwoord blz. 12 sub „Artikel 2.2.2.1 lid 2; productie-coöperaties”).*

De commissie acht het antwoord van de Minister niet duidelijk. Met name zijn interpretatie van de woorden „anders dan bijkomstig” zou, zeker in het licht van de wetsgeschiedenis, nadere toelichting behoeven. In 1958, toen die woorden werden ingevoegd, moesten zij accentueren dat de coöperatie als „hoofdmiddel” ter bereiking van haar doel de belangen van haar leden behoorde na te streven (wetsontwerp 3769 memorie van antwoord blz. 53) en dat zij alleen „bijkomstig” ook andere belangen mocht behartigen (ibidem blz. 56), waaruit de indruk ontstond dat hier een kwantitatieve maatstaf moest worden toegepast, iets wat nog in datzelfde jaar ogenschijnlijk werd bevestigd (*Handelingen Tweede Kamer 1958 blz. 2596/2597*). Thans wordt evenwel uitdrukkelijk gezegd dat „anders dan bijkomstig” niet hetzelfde is als „in hoofdzaak” of „overwegend” maar het beste kan worden uitgelegd als „anders dan van (geheel) ondergeschikte betekenis”, dat tegen het „in belangrijke mate” behartigen van andere dan coöperatieve belangen geen bezwaar bestaat en dat een kwantitatieve maatstaf niet in aanmerking komt, waarbij echter anderzijds een kwantitatieve aanpak niet volledig wordt afgewezen. Erg duidelijk is het dus niet. Het lijkt wel of de Minister bang is de eenmaal verworven wetstekst prijs te geven maar tegelijkertijd, voelend dat hier sussend moet worden opgetreden, diezelfde wetstekst bij wege van compromis zodanig uitlegt, dat er in feite weinig van over blijft.

De gewraakte woorden werden – aldus verder de commissie – destijds op verzoek van de *Nationale Coöperatieve Raad voor land- en tuinbouw* ingevoegd. Omdat echter de wijze waarop de Minister die woorden toen interpreteerde (zie vorige alinea) in belangrijke mate afweek van de aan dat verzoek ten grondslag liggende zienswijze, heeft genoemde Raad zich vervolgens tot de commissie gewend, ten einde (onder meer) te bereiken dat die woorden weer werden geschrapt. Het betreffende adres heeft destijds de commissie niet bereikt en is thans als bijlage bij een bege-

leidende brief opnieuw aan de commissie toegestuurd. Uit een en ander valt af te leiden dat genoemde Raad, evenals trouwens de in het voorlopig verslag reeds uitvoerig geciteerde *Associatie van bedrijven op coöperatieve grondslag*, omtrent de gevolgen van bedoelde woorden ernstig bezorgd is geraakt en dat na de jongste interpretatie van de Minister (zie vorige alinea) deze bezorgdheid, hoezeer ook verminderd, niet is geweken. Om elk risico te vermijden wil men de gewraakte woorden liever schrappen en ook overigens de wetstekst preciseren en stelt men de volgende redactie voor: „Onder coöperatieve verenigingen worden verstaan verenigingen die zich ten doel stellen in bepaalde zakelijke belangen van haar leden te voorzien door met hen overeenkomsten af te sluiten in het bedrijf dat de vereniging te dien einde ten behoeve van haar leden uitoefent. De statuten kunnen de vereniging veroorloven haar werkzaamheden tot derden uit te strekken.”.

De commissie zou gaarne in verband met het bovenstaande een nadere toelichting van de Minister vernemen. Vooral in het licht van de wetsgeschiedenis lijkt immers zo'n toelichting wel gewenst.

De Minister geeft toe dat de wetsgeschiedenis verwarring heeft gezaaid en daarom oorzaak zou kunnen zijn van enige twijfel. Dit hoeft echter niet te betekenen dat straks, als het ontwerp wordt ingevoerd, de hierboven blijkbaar gevreesde ontwikkeling erg waarschijnlijk is. Volgens de jongste druk van Van Dale moet men „bijkomstig” namelijk verstaan als „van ondergeschikte betekenis” zodat men eerder een tegenovergestelde ontwikkeling kan verwachten: de woorden „anders dan bijkomstig” zullen stellig als „anders dan van ondergeschikte betekenis” worden gelezen. Schrapping van die woorden is derhalve niet nodig.

Vanuit de commissie wordt opgemerkt dat de ontwikkeling van de rechtspraak, zeker in het licht van de wetsgeschiedenis, niet kan worden voorspeld. De rechter is immers aan de taalkundige betekenis van „bijkomstig” niet gebonden. Is het daarom niet beter de woorden „anders dan bijkomstig” maar te schrappen? Wat voor bezwaar is er trouwens tegen overneming van de redactie welke aan het slot van de derde alinea hierboven werd geformuleerd? Wanneer inderdaad van verschillende kanten wordt gevreesd, dat bepaalde coöperaties uit de wet zullen vallen, dan moet hiermee ernstig rekening worden gehouden. Men mag een gevestigde praktijk alleen doorkruisen als daarvoor gewichtige redenen bestaan.

De Minister betoogt dat voor een echte coöperatie de definitie soepel genoeg is, mits men de woorden „anders dan bijkomstig” redelijk en naar hun betekenis volgens het spraakgebruik uitlegt, en in dit laatste heeft hij alle vertrouwen. Hij oppert de mogelijkheid om voor het historisch geladen woord „bijkomstig” een equivalent te zoeken teneinde de thans bestaande praktijk geen geweld aan te doen. Zo zou men bij voorbeeld „van ondergeschikte betekenis” kunnen opnemen. Het enkele schrappen van de woorden „anders dan bijkomstig” gaat volgens hem echter te ver. En wat de hierboven geformuleerde redactie betreft: deze redactie is zijns inziens te ruim. Zij zou immers toelaten dat er onder de dekmantel der coöperatieve vereniging ondernemingen op de markt gaan opereren die zich in hun bedrijf nagenoeg uitsluitend op derden richten. Daarvoor is echter met name de rechtsvorm der naamloze en besloten vennootschap bestemd; de wet mag het ontgaan van de voor deze rechtsvorm geldende voorschriften niet in de hand werken.

Een deel van de commissie kan dit laatste onderschrijven, een ander deel geeft echter de voorkeur aan bedoelde redactie.

Vraagpunt 27. *Behoren de artikelen 2.3.1.7b en 2.3A.1.8 niet, evenals de artikelen 2.3.1.7a en 2.3A.1.7, een discretionaire bevoegdheid te geven? (Zie voorlopig verslag blz. 10 en memorie van antwoord blz. 13 sub „Artikel 2.3.1.7b”)*

Over dit vraagpunt wordt alsnog geen discussie gevoerd.

Vraagpunt 28. *Is bij de naamloze vennootschap voor het leveren van aandelen op naam steeds een akte van levering vereist? (Zie voorlopig verslag blz. 10 en memorie van antwoord blz. 13 sub „Artikel 2.3.2.8”)*

De commissie acht het standpunt van de Minister niet helemaal duidelijk. Op de harerzijds opgeworpen vraag of het niet zinnig zou zijn om bij de naamloze vennootschap voor het leveren van aandelen op naam steeds een akte van levering verplicht te stellen, althans zo'n akte verplicht te stellen indien het aandelen betreft waarvoor geen aandeelbewijzen zijn afgegeven, antwoordt hij dat deze laatste gedachte zijn instemming heeft. Het nieuwe artikel 2.3.2.8 vertolkt echter de eerste gedachte: het luidt immers algemeen. Waar ligt nu de vergissing: in de tekst of in de toelichting?

De Minister geeft te kennen dat hij bedoeld heeft het ruime standpunt in te nemen en dat dus de tekst – welke inderdaad afwijkt van de destijds gegeven toelichting – als juist moet worden aangemerkt.

Vraagpunt 29. *Zijn de uitzonderingen die aan het slot van de leden 2 van artikel 2.3.5.21 en artikel 2.3A.5.20 alsnog werden opgenomen wel duidelijk geformuleerd? (Zie voorlopig verslag blz. 10 en memorie van antwoord blz. 14 sub „Artikel 2.3.5.21 lid 2”)*

De commissie acht de formulering van die uitzonderingen – „tenzij artikel 2.3.5A.10 (2.3A.5A.10) van toepassing is” – niet helemaal duidelijk. Het gaat hier om de schorsing van bestuurders en in de artikelen 2.3.5A.10 en 2.3A.5A.10 schittert deze schorsing door afwezigheid zodat men aanvankelijk geneigd is zich af te vragen of er tussen laatstgenoemde artikelen enerzijds en de artikelen 2.3.5.21 en 2.3A.5.20 anderzijds wel verband bestaat totdat men erachter komt dat hier uitsluitend wordt bedoeld een uitzondering te maken voor de in afdeling 2.3.5A en afdeling 2.3A.5A genoemde „grote” vennootschappen. Het zou de leesbaarheid wellicht ten goede komen wanneer men als volgt zou formuleren: „tenzij afdeling 2.3.5A (2.3A.5A) van toepassing is”.

De Minister is bereid aan de bezwaren tegemoet te komen. Hij vindt echter het door de commissie voorgestelde alternatief minder juist omdat de toepasselijkheid van afdeling 2.3.5A (2.3A.5A) nog niet betekent dat de raad van commissarissen ook steeds de bestuurders benoemt (vergelijk de artikelen 2.3.5A.3 lid 1, 2.3.5A.4, 2.3A.5A.3 lid 1 en 2.3A.5A.4). Beter zou daarom zijn een formulering als volgt: „tenzij de bevoegdheid tot benoeming van de bestuurders bij de raad van commissarissen berust”. De Minister zegt toe een dergelijke formulering alsnog te zullen voorstellen.

Vraagpunt 30. *Behoren „grote” vennootschappen zolang zij aan de afdelingen 2.3.5A en 2.3A.5A onderworpen blijven ondernemingsraden aan te houden? (Zie voorlopig verslag blz. 10/11 en memorie van antwoord blz. 14 sub „Afdeling 2.3.5A”)*

De commissie begrijpt dat de Minister een aigehede synchronisatie van de Wet op de ondernemingsraden met het regime van de „grote” vennootschappen erg moeilijk acht omdat door een aanpassing van genoemde wet uitsluitend de Nederlandse ondernemingen getroffen zouden worden terwijl de buitenlandse ondernemingen, hoezeer ook formeel daarbij betrokken, buiten schot zouden blijven. De vraag rijst echter of niet een aanpassing van de vennootschapswetgeving – met name de afdelingen 2.3.5A en 2.3A.5A – mogelijk is door eenvoudig te bepalen dat vennootschappen, zolang zij aan de afdelingen 2.3.5A en 2.3A.5A onderworpen blijven, verplicht zijn ondernemingsraden aan te houden. Een deel van de commissie wil de gewenste synchronisatie langs deze weg bereiken. Een ander deel geeft echter de voorkeur aan een synchronisatie via de Wet op de ondernemingsraden, omdat men in eerste instantie geneigd is daar te gaan zoeken en omdat bovendien deze aanpak een algemeen karakter heeft, waarbij nog wordt opgemerkt dat het hierboven vermelde bezwaar